Tečaj XVII.

NOVICE

List 12.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 23. marca 1859.

Skrivnosti pri sejanji in pridelovanji bele ali rumene pese.

(Konec.)

Sej peso, kar je moč zgodaj, spomladi na njivo, kjer bo ostala; ne bodi preveč skop s semenom pri setvi; sej po gosto. Po navadi sejejo peso vsi naši kmetje v gredice na svojih vertih in ko je že precej odrastla, jo presajajo mesca majnika ali pa rožnika na njive. Včasih utegne presajanje dobro biti, večidel pa je slabo; zakaj, če nastane suho vreme, se more presajanje še čez Kres odložiti, in ker ob tem času že dostikrat huda vročina nastopa, se sadike le počasi ukoreninujejo, in čas prave rasti je pretekel; včasih pritisne pa tudi vročina koj po presajenji in zamorí sadike tako, da jamejo po versti hirati, da se jih veliko posuší.

Če pa peso koj na tako njivo seješ, kjer bo ostala, mladim rastlinam zimska in spomladanska vlažnost tem več tekne, ker se tako krepko ukoreninijo, da jim vročina, ako pozneje nastopi, veliko škodovati ne more.

Kdaj je pravi čas peso sejati, se tudi tukaj, kakor pri nobeni drugi setvi ne more na dan odločiti. Vsaka reč se seje, kakor spomladansko vreme nanese, pred ali pozneje. Jez jo sejem, če je le vreme ugodno, po navadi o polovici malega travna; večidel se mi prav dobro obnese.

Tù in tam jo kmetovavci sejejo tudi koj na njivo, kjer ima ostati; al tukaj jo sopet napak opravijo, ker jo preredko sejejo, ker se jim seme smili. V vsako jamico veržejo po dve do tri zerna, kar je pa gotovo premalo; zakaj dosti zernja objejo červi, nektere zerna ne kalijo ali se pa na kako drugo vižo pohabé, in tako ostanejo prazni kraji, kteri se morajo z drugim semenom obsejati ali pa že z odrastlimi sadikami posaditi, ktere so pa več ali menj, kakor sem že gori omenil, vremenskim negodam podveržene. Jez dam v vsako luknjico po 6 do 8 zern. Kaka dva funta semena, ki ga več za posetev potrebujem, mi gotovo ne bosta toliko škode prizadjala, kakor bi mi je pusti oplazi napraviti utegnili.

Koliko semena se za setev potrebuje?

Odgovor na to vprašanje se opéra na to, kako gosto ali redko se pesa seje. Jez jo sejem največkrat v verste, ki so poldrugi čevelj saksebi, vsako po čevlji narazen. Ker so pa v poslednjih časih skušnje natanko dokazale, da ima pésa srednje debelosti največ sladkorja v sebi, in da je sladka ali cukrena pesa za kermo boljša kakor navadna, bo kmetovavec, ki se z obdelovanjem pése pečá, najbolj opravil, če jo bo bolj gosto sadil, namreč v verste po 8 do 9 pavcov saksebi. Na to vižo bo kakih 6 do 7 funtov semena na avstrijansk vagàn posetve potreboval. Pri tem mora pa vselej vendar le gledati, da nekoliko semena prihrani, da bo ž njim, ako sèm ter tjè kako prazno leho zapazi, jo zopet obsejal.

Glej, da ti ne bo plevél pese prerastel koj od začetka, in derži jo, kar se dá, čisto. Večji del kmetovavcov misli, da se mora pesa takrat okopati, kadar je njiva že zelena, kakor da bi bila s špinačo obsejana. To pa ni nikakor prav; zakaj, če plevél enkrat njivo preraste, se težko zopet do čistega opléve, ker se prerad med peso vrine, jo v rasti prehití in kmali močno zamorí. Zato se mora tako hitro pervič okopati, kakor hitro se pesa od plevéla razločiti more. Pri pervem okopovanji se ne smejo debele kepe zemlje kviško valiti, ampak zemlja kar je moč z matiko precej globoko zrahljati in na mestu pustiti. Posebno pazljivo se mora zemlja okrog pese drobiti, da se sadež ne rani, kar bi mu znalo jako škodovati. Pregoste sadike se morajo ene dní po pervem okopovanji poščipati ali poruvati, ali pa še le ob drugem okopovanji, da se omajane rastline zopet kviško vzdignejo in čversteje postanejo. Pri tem ruvanji in ščipanji se mora pa vedno na to gledati, da se vselej le najmočneja rastlina rasti pustí, šibkeje pa poščipljejo in porujejo.

Drugič se mora pesa okopati tako hitro, ko se je po pervem okopovanji zopet plevél prikazovati jel. Druzega okopovanja ne gré nikdar po pervem čez 14 dni ali 3 tedne odlašati, da se zvernjeni sadeži predolgo nagnjeni ne pusté, kar bi jim utegnilo v rasti in debelenji močno škodovati. Ob drugem okopovanji se more kakor spervič zemlja okrog pese rahljati, pred vsem pa plevél pokončati, da ne bo pese nikakor moril, ampak da bo spešno rastla in se obnašala, da jo bo veselje viditi.

Če se čez nekoliko časa zopet med peso plevél prikaže, se mora tretjič okopati. Pri lepi pesi je to okopovanje poslednje, ker svoje široko perje tako razprostirjuje, da vès prostor zraven sebe ž njim zagerne, in če se je pesa enkrat tako zgostila, se ji ni ničesa več bati; ne bo je več ne plevél dušil ne suša morila. Rastla bo čversto. Da se dobro obrašena pesa tudi hude vročine ne vstraši, smo se pretečene vroče leta popolnoma prepričali; senožeti, travnike in deteljša je vročina popalila in v dosti krajih do dobrega posmodila, pesa je pa pri vsem tem lepa in zelena ostala.

Od zdaj nima kmetovavec s peso nič več opraviti; pusti jo rasti kakor sama hoče. Kadar se tako obraste in zgosti, da zemljo do dobrega pokrije, bi ji obdelovanje več škodovalo kakor koristilo, ker bi se ji dovelj perja polomilo, kar bi peso v rasti močno zaderževalo.

Kaj je pa storiti, če huda suša pritisne? — Jez sem bil vedno te misli, da je okopovanje pese v suši škodljivo.

Gotovo jih je tudi veliko te misli; jez sem se pa vendar le že dostikrat sam prepričal, da je stala v hudi vročini okopana drugo jutro bolj frišna kakor neokopana. Pesa hoče dobro okopana biti, se sploh govorí, in to je res. V tem obstojé skrivnosti pri sejanji in obdelovanji pese.

Gospodarske skušnje.

(Kako stare in mlade drevesa, ki so z mahom obrašene, varovati, da jih za več let mah ne bo prerastel). Prav lahko se to zgodí tako-le: Najpoprej se drevje, kar je najbolj moč, očedi mahú in vseh razpok, ktere se nahajajo na skorji; se vé da se to najbolj opravi

v deževnem vremenu. Potem vzemi navadnega luga in z mehko kertačo umij čisto in čedno deblo in veje. Vidil boš, da čez tri leta ne bo cemperca mahú več na drevji, skorja pa bo gladka in lepa. Pri mladih drevescih je dosti, če jih le enkrat tako očediš; pri starih pa je treba to večkrat storiti, ker je njih skorja hrapava in se na starih drevésih ne dá vsa nesnaga v enem hipu odpraviti.

(Košata rež dobra pomoč gospodarju, ako mu klaje za živino manjka). V ta namen se obseje dobro pognojena njiva s košato režjo (Staudenroggen). Mesca oktobra jo lahko že pervikrat žajneš, mesca malega travna (aprila) pa drugič in toliko več je boš nažel, kolikor bolj si vso njivo pozimi z gnojnico pognojil; mesca rožnika, kakih 8 dní pred žetvijo navadne reží, bodeš pa nažel dovelj košate reží z lepim zernjem.

(Gnoj čedalje več vreden). Menda ne bo brez koristi, ako povemo, kako od leta do leta bolj po različnih deželah gnoj cenijo. Naj povemo v spričbo tega vsaj en izgled: V kosarnah v Karlsruhe in Gottesaue na Nemškem so mogli do leta 1828 vsako leto 800 gold. ljudém plačevati, da so jim gnoj iz sekretov vozili. Do leta 1843 so se snižali ti stroški na 80 gold. Ker pa so čedalje bolj spoznavali, kako potreben je gnoj, so ga pozneje leta kmetovavci radi za dnar iz kosarn kupovali, in poprejšni stroški so se preobernili v obilne dohodke, in sicer: v letu 1856 so skupili za gnoj iz kosarn omenjenih dveh mest 1790 gold., leta 1857 2700 gold. in leta 1858 3009 gld., — tedaj se kaže od leta 1843 do letos ali v 15 letih veliki razloček od 80 gld. stroškov na 3009 gld. dohodkov.

Za domače potrebe kaj.

Če sivo ali višnjevo sukno z vinom okaplano rumeno ali rujavo postane, se taki madeži gotovo berž poskrijejo, ako se z gnojnico, ki se v štali dobi, ali z namočenim peresom ali kertačo pomočijo. J. Š.

Tontina *)

ali nova bratovšina,

kako fant ali dekle po dvajsetem letu lahko do premoženja pride.

V Terstu se je predlanskim ustanovilo družtvo, kterega namen je tako koristen in hvale vreden, da ga tudi v „Novicah“ razglasimo. Imenuje se „Nova bratovšina za preskerbljenje otrok“ (Ausstattungs-Verein für Kinder oder Tontinenversicherung).

Namen tega družtva je vsakemu, kteri je va-nj zapisan, po spolnjenem 20. letu določeno število dnarjev odšteti, s kterimi si slednji po svoje pomagati more. Tako na priliko jih more oberniti devica, ko se omoží, za doto, mladeneč, kteri se je učil pravoslovja ali zdravništva, more plačati z njimi doktorstvo, ali pa se odkupi od vojašine; kdor se hoče lotiti kakega obertnijstva ali kupčijstva, si more s temi dnarji za vse svoje dni pomagati itd.

Družtvo je razdeljeno v deset razredov ali klasov za otroke, kteri so rojeni v letih 1848 do 1857. Vsak razred je od drugega ločen. Leta 1858 se je začel nov razred za otroke rojene 1858.

Na vprašanje, od kod se plača v to družtvo zapisanim gori omenjeni dnar? Odgovorimo, da se ta dnar nabera iz trojnega zaloga, namreč:

1. iz dnarjev, ki so se kot obresti (činži) nabrali od kapitala, ki je za otroke pri družtvu naložen;

2. iz kapitalov in činžev tistih družbenikov, kteri so v tem času umerli, in

3. iz činžev od dnarjev, ktere so vložili živeči družbeniki pa niso vseh dolžnost do družtva spolnili in tedaj pri razdelitvi sam kapital brez činža nazaj dobijo.

Kdor stopi v družtvo, plača ali koj takrat, kadar se zapiše, enkrat za vselej, ali pa vsako leto v odločenih obrokih ali brištih. Plačíla morajo vsigdar do 31. decembra vsacega leta opravljene biti. Bolj natanko je ta tarifa razložena v „Oglasniku“.

Kdor želi od te koristne naprave kaj več zvediti, naj se oberne do vodstva tega družtva, ktero se pod imenom „Nuova Società commerciale di Assicurazione“ v Terstu znajde, ali pa do gospod Edmunda Terpina, tergovca v Ljubljani, kteri je véliki opravnik omenjenega družtva za krajnsko deželo in bo gotovo rad vsakemu na drobno povedal, kar kdo v ti zadevi zvediti želí.

*) Tontina se imenuje bratovšina, ktero je Lah Lorenc Tonti že pred 200 leti znajdel in ktera se je vpervič ustanovila na Francozkem leta 1653. Pri ti bratovšini stopi več deležnikov skupaj, kteri plačajo izgovorjeni znesek v družbeno kaso, iz ktere se dohodke do smerti tako dolgo vživajo, dokler zadnji tistih ne umerje, ki je bil v bratovšino zapisan.

Za pirhe kaj.

Kdor hoče komú za velikonočne pirhe kaj darovati, da se mu bo gotovo prikupil, naj mu kupi lepe bukve, ki so ravno zdaj na svetlo prišle pod imenom

Potovanje v sveto deželo.

Bravcom „Novic“ je bil ta potopis, kakor nam je bilo od veliko veliko strani na znanje dano, tako všeč, da so komaj lista za listom pričakovali, v kterem so prečastiti terž. gospod prošt Mihael Verne svoje potovanje v obljubljeno deželo popisovali, ktero so predlanskem o veliki noči obiskali. Kdo bi, kakor so oni že dolgo želeli, tudi ne želel sam obiskati kraje, kjer se je Izveličar naš rodil, kjer je živel in učil, in kjer je umerl, da je rešil človeštvo večne pogube? Al malokomu se more spolniti ta želja, da bi sam obhodil te imenitne kraje! Slavni gospod pisatelj, ki so Slovencom že spisali veliko lepih rečí, so nam popisali tudi te kraje polni gorečega pobožnega duha tako mično in v tako gladkem domačem jeziku, da ob enem, ko so nam podali potopis v „sveto deželo“, kterega vsi drugi narodi že davnej in v obilnih iztisih imajo, in smo ga dosihmal le mi Slovenci še pogrešali, so pomnožili tudi slovensko slovstvo z izverstnim delom.

Ker bo pa vsakega bravca mikalo poznati jeruzalemsko mesto in pa cerkev Božjega groba v Jeruzalemu, so dali napraviti tudi obris jeruzalemskega mesta in cerkve Božjega groba, ktera je Blaznikov risar na kamnu tako lično napravil, da bo vsak vesel prebiral in ogledoval zaznamovane posamne kraje Jeruzalemskega mesta in Božjega groba. Pa še več. Pridjane so temu potopisu tudi pesme in molitve, ki se v Jeruzalemu pri vsakdanji procesii pojó in molijo, ktere je po željah preč. gospod prošta naš na vsako dobro stran delavni gosp. fajmošter Hicinger v duhu izvirnega (latinskega) jezika v slovenski jezik prestavil. Vsega tega ni bilo v „Novicah“ in se najde le v tem potopisu, kterega je po prijaznem dovoljenji preč. gosp. pisatelja gosp. Blaznik v posebnih bukvah natisniti dal. Lično vezane bukve z obrisoma itd. veljajo 48 kr. starega ali 84 kr. novega dnarja. Kdor jih dobiti želí, naj se oberne do tiskarnice Blaznikove hitro, ker število posebej natisnjenih bukev je majhno.

O boginji Celeji.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Posvečeno visokoučenemu in velečastnemu p. n. gospodu opatu in celjskemu mestnemu fajmoštru Vodušek-u v znamenje male hvaležnosti za mnogokratno prijazno in gostoljubno sprejetje v stari slavni Celeji).

Politika rimskih cesarjev si je prizadevala, vsako narodnost zatreti, ali jo konečno v bistvenih razločkih zbrusiti. Tako je večidel v iztoku in zapadu rimskega sveta zginila

stara prirojena národna moč, ktera bi bila mogla notranji život narodov vkup deržati. [1]) Iz Valerija [2]) in Suetonija [3]) vidimo, da so Rimljani podjarmljene narode silili, se latinskega jezika poprijemati, in da so rimski namestniki in vse druge oblasti vse ukaze, povelja in odloke v latinskem jeziku izdajali, celó niso hotli v drugem jeziku s podložniki govoriti, kakor v latinskem, in če ga podložnik ni znal, je mogel tolmačnika iskati.

Kakoršna je bila z deržavnim življenjem, takošna je bila tudi z nabožnim (religiosnim). Rimskim božanstvom enake so šle pod latinskimi imeni; tako na priliko: Perun pod Jovovim, Radogost, Svetovit pod Herkulovim in Martovim itd.; le kjer niso sporednikov in sporednic našli, so pustili domače imena.

V staroslavni Celeji se je častilo več božanstev, kakor kamnitni spomeniki pričujejo. [4]) Nahajamo spomenike posvečene: Jovi optimo maximo, Marti, Herculi, Victoriae, Genio Civitatis, Genio Avgusti, Laribus, Eponae in Genio Amnigeno. *)

Al med temi rimskimi božanstvi nahajamo tudi dve slovenske, namreč: Norejo in Celejo.

Noreja ima mesto v družbi rimskih božanstev v napisu: Marti, Herculi, Victoriae, Noreiae, — Celeja pa ima dva spomenika; pervi se glasi: **CELEIAE AVG. PAELIVS COS. PRO SE ET SVIS. V. S. L. M.**

Drugi kamen na južni steni farne mestne cerkve sv. Daniela pa ima napis: **EPONAE ET CELEIAE SANCTAI.**

Že v „Novicah“ in v „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“ sem obširneje govoril o boginji Noreji, in dokazal, da je Nora — Noreja bila zemska boginja in se ujema s severno-slovansko Nira, Niva, Nija. Kakor toraj Noreja ni apotheozovano mesto Noreja, ampak ime glavnega božanstva, tako tudi ni Celeja apoteozovano mesto Celje, ampak ime lučnega božanstva.

V slavnem celjskem mestu je še več spomenikov staroslovenskega bogočastja hranjenih; tako nahajamo boga Radogosta v podobščini človečje glave z bikovima rogovoma v steni pred starinskimi vratmi in na Kinkovem dvorišču. **)

Na častje staroslovenskega solnčnega božanstva opominjajo tudi možke podobščine, ktere v roki deržijo kij (na južni steni Dereanovega skednja), dalje možke podobščine, ktere imajo na plečah sokolove ali jastrobove peroti ***), v roki pa al solnčni pehar, ali pa korpič s sadjem napolnjen. Na častje solnčnega božanstva opominja tudi možka podobščina na stebru dvornih vrat gospod Tapajnerjevega hrama, imenovanega Žabnjak blizo Celja.

Podobščina je naslonjena na ters, na kterem je viditi listje in grojzdje; v roki derží orgljice in pa palčico. Noge so križema položene, in iz pete leve noge rastejo trije listki beršljuna. Je to slovenski bog Kurent, kteri ni nič drugega, kakor modifikacia solnčnega božanstva v mladoletji, pospešitelja poljodelstva — zato Korant, Kurant, ime plužanja pri pustnih oračih, kteri opominjajo na rimske „fratres arvales“, — v jeseni pa zoritelja vinogradnega sadú, kteri stvarja veselje, godbo in ples; zato orgljice in beršljun in plesavna postava.

Mnogo osebnih imen na štirskih rimskih kamnih **TERTINIVS** in **TERTINIA**, in polatinčene **VITEIVLVS** opominja, kako ljuba in draga je bila starim Slovencom sladka terta.

Celeja je mogla biti srečodelivna, toraj svetla, bela boginja, ker jo najdemo v družbi Epone. Epono so stari Rimljani častili kot varuško kónj in mul. Poskušajmo po etimologičnih pravilih izsledovati pervotni pomen imena Celeja.

Oblika Celeja utegne biti polatinčena, pa tudi slovenska slovnica pozna suffix eja, na primer: koleja, orbita, Wagengeleise, tudi ruski: koleja; primeri še staroslovenski: beržeja, syrtis, vereja, vectis, lenžaja, gallina, od leng za leg, toraj lenžaja = die brüttende, beržeja = die schnellfliessende, die Stelle, wo das Wasser schnell fliesst. [1])

Slovenski obliki Celeja odgovarja sansk. Kalja.

Kalja pa po Boppu pomenja: sanus, faustus, bonus, justus eximius, in Bopp primerja z besedo kalja gerško: *καλος* [2]), ktero tudi pri gerških pisateljih nahajam v pomenih: bonus, pulcher, amoenus, salvus, prosper, eximius.

Böthlingk in Roth [3]) sta kalja prestavila v: wohlauf, gesund, geschickt, angenehm, erfreulich, in kaljana v: schön, lieblich, freundlich, trefflich, erspriesslich.

Jeli tudi v slovanščini imamo kakošno besedo, ktera se tako glasí in ktera kaj tacega pomeni?

Jaz poznam edino česko: kaly, bonus, pulcher, kalota, Güte, Trefflichkeit, dobrota, lepota. [4])

Ker jo še češčina pozna, ne more nobeden terditi, da bi je ne bila poznala tudi stara slovenščina.

Kaleja toraj izvirno pomenja: bona, pulchra, amoena, prospera, salva Dea, die schöne, liebliche, freundliche, treffliche, erspriessliche Göttin.

Iz oblike Kala, Kaleja je oblika Cela, Celeja, celó naravna po prelazu glasnika *k* v *c*; primeri cepati in kopati, secare, scindere, kat in cet = cautes, kembelj in cembelj itd.

Današnje ime Celje je postalo iz debla cel, kakor topične imena: Morje, Brezje, Ločje, Polje, Retje, Rečje, ali pa je oblika adjektivna po pravilu, kakor iz baba, gos, medved adjektivne oblike: babji, *a*, *e* gosji, gosja, gosje, medvedji, medvedja, medvedje. Toraj Celje, scilicet, mesto — boginje Cele, bonae, pulchrae, prosperae, salvae Deae; ali pa v kolektivnem pomenu: Celje, kraj kali, celi, locus bonitatis, prosperitatis, felicitatis, amoenitatis, salutis, pulchritudinis itd.

Deblo kal, cel pa se ima dobro razločiti od cél (cerkvenoslov. цѣл, cjel) totus, ktero se ujema s sansk. akila ali pa po Miklosiču s sansk. sa-kala „was mit dem anderen Theile ist“; zato se tudi v izgovoru čuje: Celje, ne pa Célje, Cielje. *)

---

[1]) Obširniše o romanizaciji podjarmljenih narodov moreš brati v izverstni knigi Döllingerjevi „Heidenthum und Judenthum“ str. 33, 34. [2]) Valer. Max. II, 2, 2. [3]) Sueton. Claud. 16. [4]) Glej Muchar „Römisches Norikum“ II, 6, 7. Gruter „Inscript.“ pag. 56, 98. 386.

*) Nekteri pisatelji so krivo brali: Anigemo, kar nič ne pomenja. Pravo berilo je Amnigeno, dem Flussgebornen; brez dvombe tiči v njem slov. Vodnik, vodni mož itd.

**) Severnoslovanski Radogost je narejen z bikovo glavo, ima na persih bikovo glavo in napis: tyr = tor, tur; dalje: Kilbog = Kalbog, sansk. kala, bos, slovaški: kajla, slovenski kolača, biku podobna krava, dalje: Turbog, Štirbog, Bikis, Bikisl, adjektiv. oblika, kakor cerkvenoslov. Jakov'l. Bikisl stoji na bikovi podobščini retranskih starin bogočastnih, toraj bikisl = taurina, scilicet imago.

***) Sokola in Jastroba ima tudi severnoslov. Radogost za simbol.

[1]) Glej Miklošič „Bildung der Nomina“ stran 28. [2]) Bopp „Glossar sanskrit.“ s. v. [3]) „Sanskrit-Wörterbuch“ stran 178. [4]) Jungman „Slovnik s. v.“

*) Nekteri so mislili, da je Celovec iz one korenike, iz ktere je Celje, al to ni res. Celovec je narečna oblika za Cvielovec, od cviliti, cvieliti, klagen, wehklagen, rusinski: cvjeliti, „provodit v slezij“ in Verzweiflung bringen, (glej Boltz „Slovo o polku Igor“ str. 40). G. Ankershofen mi je povedal, da se v najstarših pismih Celovec = Klagenfurth veli: Quaerimoniae vadum. Čuje se še govoriti po Slovenskem Cvilouc, Cvielouc. Glasnik *v* se po Korotanskem izpahuje primeri: toj, soj = tvoj, svoj itd.

*

Da so v stari Celeji boginjo dobrote, sreče — kalote, celote častili, pričuje rimski kamen z napisom: Jovi optimo maximo et SALVTI CELEIAN. [1]) to je: Saluti Celeianorum — Celi Celjanov — Celeji Celjanov, kali — celi boginji Celjanov, salutari, faustae, bonae Deae Celeianorum.

Al kakošna nebeška prikazen je osebljena v boginji Celi — Celeji?

Jaz mislim juterna zarja. Juterna zarja se v basenstvu indogermanskih narodov veli prijetna, ljubeznjiva, srečna, lepa boginja. Tako je gerška Eos = Aurora, boginja možkega veselja in možke hoti, ona ljubi vse, kar je lepega in dobrega; njo so imeli za mater zvezd, [2]) in tri zvezde v gerbu celjskega mesta bi tudi utegnile opominjati na lučno boginjo Celejo.

Tudi Uša, boginja juterne zarje pri starih Indih, se veli mila, ljuba, lepa boginja, darovnica zakladov in sreče in Açvina „die der Morgenröthe vorauseilenden Lichtstrahlen“ darujeta bolnim zdravje, rešujeta ljudi iz nevarnosti, hodita v pomoč brodarom in darujeta zaklade. [3])

Tudi v nemškem basenstvu se veli juterna zarja zlata devica, ktera se prijazno smeja, in znana je prislovica: „Morgenstund hat Gold im Mund“, ktera je še le pozneje etičen pomen dobila. [4])

Moje mnenje, da je Celeja bila boginja juterne zarje, še poterjuje tudi ta okoliščina, da v sanskritu kalja (tudi kâlja) pomenja: diluculum, tempus matutinum, toraj Cela — Celeja = Matuta, kakor se je po Prelleru [5]) rimska boginja „des Frühlichtes, der Morgenröthe“ velela, ktero so spet Rimljani kot boginjo kalote — celote salutis, prosperitatis, pulchritudinis, beatitudinis, bonitatis častili. „Matrem Matutam antiqui ob bonitatem appellabant“ piše Paul. [6]) Tudi o juterni zarji pri starih Slovanih piše Frencl: Slavi Sorabique fulgidam Auroram sic interpretati sunt: quasi esset numen praestantissimum, quod mortalibus in dies bene vellet, tenebras discuteret, diem largiretur aptum tempus operibus agendis itd. (Frencl de Diis Sorab. 15, 3). Ako še prijetno lego celjskega mesta, zdravo kopel reke Savine v ozir jemljemo, je celó prikladno bilo v tej krasni, lepi, dobri, prijetni srečni — kali — celi okolici častje boginje Kaleje — Celeje.

V severnoslov. basenstvu sicer nisem našel boginje Cele, ali ime historično Celigost = Milogost, Ljubogost, Dobrogost, Radogost opominja na častje boginje Cele.

Na solnčnih božanstev častje tudi opominjajo osebne imena na celjskih kamnih: Licovius = Likov (Likovci, Likari, Likavci živijo še dan današnji na Štirskem, Koroškem in Kranjskem), dalje Levcimar = Leo, Leonis nomen habens, od levc, leo, Löwe; spomni se še rjovečih levov v Celji in pa bližnje vasi Levc, Lemdorf = Löwenberg. Drugih slovenskih imen na celjskih kamnih, kakor Dubna, Bonjata, Ausko; primeri boginjo juterne zarje Auska pri starih Moravanih [7]) itd. ne omenjam, ker sem jih že večkrat razkladal. V svojih bukvah hočem razlagati tudi mitične bližnje krajne imena kakor Polule, v kterih stanuje kmet z imenom Kurent, Teharje itd. Keltskega imena ni nobenega najti tukaj, čeravno je nemški slavni pesnik Gabriel Seidl celó iz slovenske Voglajne, ker na vogle teče, napravil reko z keltskim imenom!

[1]) Muchar l. c. [2]) Preller „Griechische Myth.“ I, 300. [3]) Rigveda, Rosen 48, 1. 2. 49, 1. 92. 12. [4]) Manhardt „Germ. Mythologie“ 439. [5]) Preller „röm. Mythologie“ str. 285. [6]) Paul 122. „Priscian“ II, 10. [7]) Tkany „Myth.“ II. 68.

(Dalje sledí.)

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bercka Dragana v Verbovcu.

XII. Pismo.

Dragi stric!

„Noche tinta, blanco el dia“, (Noč je barvana, svetel je dan) pravi Španjol, in kdor spati ne more, občuti resnico teh besed. Različni utisi minulega dneva so mi moje slabe žile močno razdražili, in tako celo černo noč nisem mogel spati. Ker mi ni dano živeti, kakor želvi, ktera nepremakljivo več dni svoje mlade gleda, sem tudi ono noč jadral po neskončnem morji misel, in ker nisem ravno daleč od Prešernovega groba stanoval, mi je posebno osoda tega našega slavnega pesnika celo noč pred očmi stala.

Prešern je bil pesnik, kakoršnega nam Slovenija ne rodi vsaki dan. Plato ni mogel v svoji republiki pesnikov terpeti, tukaj je dragi Plato predaleč šel — on, kteri je sam več pesnik kakor filozof. Takošni pesniki, kakoršen je Prešern bil, so bistri potoki, kteri namakajo in rodovitijo dušno polje naroda — zato vse poštenje pred poklicanim sinom Apollonovim! Ali pesnika svojega še narod le po smerti njegovi prav razume — res je, kar veliki Haller piše:

Es ist nun das Geschick der Grossen hier auf Erden,
Erst, wenn sie nicht mehr sind, von uns erkannt zu werden.

Kakor dolgo pésnik živí, mu prozaični verstniki še ne dajo koščka plesnjivega kruha, — naš Prešern je sam resnico to spoznal, ko je pel:

Luziade Don Kvižota
Nam pričujete pisarja:
Da ostane pevc sirota, —
Slep je, kdor se s petjam kvarja.

Verstice imajo noge, ali rok nimajo, zato mora človek delati, ako hoče jesti, in če si zgodaj ne dobí svojega koščka kruha ali če mu ga huda osoda ogrenuje, kakor Prešernu, se otemni skoro jasni pogled življenja, in pesniška žila se začne posuševati.

Poleg tega še imajo vse dušne zaslužbe posebno nesrečno zvezdo. Kako dolgo more pesnik čakati, dokler dela tisti hvalijo, kteri sami nič izverstnega ne znajo stvariti!

Kakor za solnce treba očí, ako hočeš uvaževati lepoto solnčnega bleska, — kakor za muziko treba ušes, da znaš ceniti sladki njeni glas, tako tudi pesniško delo potrebuje sorodnega duha. Al malo je takošnih, kteri pesnika razumejo. Večja stran ljudstva ima v glavi in sercu Tohu vabohu (prazno in pusto) poleg tega se mora pesnik vojskovati z nenavistjo, ker žalibog res je, kar Ariosto poje:

Questa assai piu oscura, che serena
Vita mortal, tutta d' invidia piena. *)

Kjer se kaj izverstnega pokaže, tam se vse slabe glave brez pogovorjenja zedinijo, in izverstnega ne terpí nobena slaba glava v svojem okrožji.

Vendar vse to ne sme pravega pesnika prestrašiti. Pravi ljubljenec Modric ostane zmirom, kakor Azem lepo pravi: „Ein reiner heller Kieselstein, an dem der schöne Himmel, und die schöne Erde, und die heilige Religion anschlagen, dass Funken herausfliegen, und an diesen Funken wärmen sich viele Gemüther.“

Napoleon je Ossiana le v slabi francozki prestavi poznal, in vendar ga je ogreval v zimskih taborih. Lysander je hotel atensko mesto do slednjega kamna pokončati, ali pesem Europidova ga je ganila do solz, in Atene so bile razdora otete. Orfejeva lira je več storila, kakor Herkulov kij.

Zato sezite v strune milozvučne lire poklicani sinki Apollonovi. Gorensko je bogata zibelka pesništva. Dva

*) Dosti bolj temno, kakor jasno
Je umerlo življenje, in neravisti polne.

sina Apollonova je posebno nadahnil uzvišeni duh slavnega Prešerna — in sicer: pesnika „Zorina“ in pesnika „domorodnih glasov“.

Da bi nam bil Prešern še kakošno tragedijo spisal, bi imeli vse sorte pesništva v slovenskem jeziku poleg krasnih sonetov, junaških balad, lepe epične povesti (Kerst pri Savici), miloglasnih pesem, bridkih epigramov. Kdo bo rešil pozabljivosti domače junake, da ne bodo veljale žalostne besede pesnika rimskega:

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro. —

Takošne in enake misli so krožile po moji glavi — ko zaželjeno juterno solnce zasija.

Perva skerb je bila dobiti v Kranji Figara. „Figaro là!“ reče prijatelj Miloslav, in pred menoj stoji z dušo in telesom — brivec od glave do nog.

Srečni Verbovčani, kteri še ne poznate tega roda človeškega družtva: — medicos barbierios — brivcov — Figarov!

Ta rod me je na mojih različnih potovanjih vsikdar posebno zaunemal. Da bi se Büffon ne bil sam bril, gotovo bi bil v svojih naravoslovnih bukvah postavil posebno poglavje pod napisom: „Raçe singulaire“.

Ti ljudje vse novice svojega kraja vejo, in njihovo pervo delo je, ko si britve ostrijo, pripovedovati, kar se je po mestu zgodilo, ali kar se bode še zgodilo. Že stari Azem je o brivcu resnično pel:

Herr Fiks rasirt auf seltne Art,
Bis er sein Messer schleifet,
Kinn, Hals und Wange seifet,
Den Strich und Widerstrich vollführet,
Und meisterlich politisiret,
Wächst schon der zweite Bart!

Na robe svet. V juterni deželi je brada lepota človekova, pri nas pa kaj nepristojnega. — „Seelig, dessen Bart sui juris ist“.

Kranjski Figaro sicer ni imel vseh priprav, ktere brivci imajo po velikih mestih, ali vedil je dobro terminologijo teh priprav. Govoril je o „parfümu“, čeravno ni drugega imel v glažku, kakor bučno olje.

Vendar je bil moj Figaro v svoji umetnosti dobro izurjen in ko je delo na mojem obrazu doveršil, se je priklonil pošteno, kakor da bi kadaj že bil „grand officier de la cour“.

Ob sedmih je bil voz pripravljen. Naša družbica se je pomnožila z Miloslavovim gosp. bratom in njegovo ženo iz Ljubljane.

Krenuli smo čez Radoljco v Bled. Posebno se mi je dopadlo Naklovo polje. Precej rodovitno in prijazno je. Vasi so večje, kakor na Notranjskem in hiše premožnejših večidel zidane. Oklepi oken so iz zelenega kamna, kterega v ti okolici lomijo. Naklo je rojstni kraj slavnega teržaškega škofa g. Jerneja Legata. Tudi Štempiharja je rodila ta okolica, ktera še sedaj sluje zavolj močnih mišic.

Našel sem na nekem stermem klancu v podbrežki okolici tudi posebno obertnijo. Kjer se namreč voz v breg pelje, čaka za vsak voz trumica fantinov in deklet, kteri podkladajo kolesa. Za krajcarje se potem otročja trumica tepe, da bi se lahko od jokanja in vriskanja breg poravnal, kterega se ne usmili cestna gosposka, da bi pot saj nekoliko menj težavno naredila.

Ko se čez Savo prepeljamo, že nas iz brega pozdravlja „landesfürstliche Stadt“ Radoljca. Na nekdanjo junakost Radoljčanov opominjajo mestni grabni. Najlepše poslopje je grad grofa Thurna.

Zidali so ravno tudi visoke šole. Mislil sem, da Radoljčani stavijo kakošno zvezdišče; ali ozke oknica so kazale — proti zemlji, ne pa — proti nebu.

Leta 1579 so Radoljčani radi hodili v Begnje, in so bili *καλοδοξοί*, kakor Valvazor piše; lepa mestna farna cerkev sedaj pričuje njih vernega in pobožnega duha.

V sakristíi visi podobščina Aenea Sylvia, kteri je pozneje bil rimski papež Pij II. Pod podobščino stoji njegov naslov, iz kterega se vidi, da je bil nekdaj fajmošter pri sv. Pankraciu v Starem tergu na Štajarskem; toraj ne v Slovenjem gradcu, kakor v vsih zgodovinskih bukvah stojí.

Aenea Sylvi je bil svoje dni učnik in odgojitelj Barbare, grofice celjske, ktera se je pozneje omožila s cesarjem Sigmundom.

V Radoljci tudi stanuje naš slavni pesnik „Glasov domorodnih“. Pozdravili smo ga prav po bratinsko, ali ljubo nam ni bilo zvediti, da je z vsemi močmi objel Themido in zapustil modrico Erato.

Dobro vem, da pri Slovencih človek ne more „von der Gunst der Musen“ živeti, vendar je tudi to res, kar Jean Paul piše: „Die poetischen Gaben gehören dem Feiertage, nicht dem Werktage des Lebens an. Wenn sie auch durch ein Gewerbe, welches der Dichter daneben treibt, sich etwas beengt und behindert fühlen sollten, so können sie dabei doch gedeihen.“

V Radoljci še živi tudi drug mož, kterega naj vsak domoljub obiše. Je to umetnik gosp. Murnik, izversten podobar. Mi smo občudovali povsod njegove krasne dela. Prav dobro je djalo našemu sercu, ko smo v njegovi delavnici bili in na mizi zagledali najnovejše bukve, ktere razlagajo podobarsko umetnost. Takošne domače glave, ktere z velikim trudom si morajo prilastovati ne samo umetnost, temveč tudi potrebne znanosti, so vse hvale in pomoči vredne. Zaslužuje si naš pridni rojak, da se priporočuje vsakemu, kteri išče podobarskih izdelkov. Poleg tega je dobro izurjen v pozlačenji in marmoriranji, kakor njegove izverstne dela v kranjski mestni cerkvi poterjujejo.

Nekteri le zmirom vprašujejo, v kteri akademii se je učil, in mislijo, da le „der Mann vom Fach“ zna edino kaj izverstnega napraviti.

Veleumni Jean Paul drugači sodi pisaje: „Dem Dilettanten ist die Sache Zweck, dem Manne vom Fach, als solchem, bloss Mittel; nur der wird aber eine Sache mit ganzem Ernste betreiben, dem unmittelbar an ihr gelegen ist, und der sich aus Liebe zu ihr damit beschäftigt, sie con amore treibt. Von solchen und nicht von den Lohndienern ist stets das Grösste ausgegangen.“

Kakošna je gledé umetnosti, takošna je tudi gledé znanost sploh. Kdor nima doktorskega klobuka, in kdor ni člen dunajske in berolinske akademije, ne čepi v rezidencii, ali pa ne uči na visokih šolah, ta velja toliko, kolikor Lemberžan in Ribničan.

Da spet na Radoljco nazaj pridem, še imam nekaj o prebivavcih Vam, dragi stric, pisati.

Mestjani se nosijo po nemško-kranjsko-francozko in govorijo med seboj nemško-kranjsko. Da jim dobro gré, sklepam iz nekterih dobro pitanih exemplarov.

Kako z duševno „zmožnostjo“ stoji, ne morem Vam povedati. Da so tudi politikarji, me je prepričal nek možak, kteri je prav pazljivo „Laibacharco“ prebéral. Da še nekteri Radoljčani so prav „naturwüchsig“, sem spoznal iz tega, da se mi ni eden za moj — ponižni in pohlevni poklon zahvalil. Ta možak menda ni še čul besed Henrika IV., kralja francozkega:

„Parole douce et main au bonnet
Ne coute rien, et bon est“,

ali kakor Nemec pravi:

Freundliches Wort und Hand am Hut,
Kostet nichts und ist dennoch gut.

Ko smo Radoljco ogledali, smo se podali v Bled, odkodar drugo pot več.

Srečo dobro, dragi stric. Imejte v blagem spominu

Vašega unučiča Vicka.

Kratkočasno berílo.

Horvatsko bobnanje.

Iz „Zore Jadranske“.

„Klopočeš ko Horvat na boben!“ sem slišal nekdaj doma moža večkrat grajati ženo, ktera je imela predolg jezik. Se vé, da je potem še hujše razsajala, pa možu je bilo dosti, da jo je le enmalo osramotil. Zakaj pa jo je tako hudo razdražil s horvatskim bobnom, nisem vedil do mesca maja lanskega leta.

Ko smo imeli lani v Zagrebu dijaški „festum majale“, nas je peljalo poglavarstvo dve uri hoda iz Zagreba proti zagorski strani do sv. Šimona, k tamošnemu gospod fajmoštru. Po dokončani sveti maši smo se razšli na vse štiri vetre. Da so nas dovoljno nahranili, preden so nas razpustili, je naravno; da pa dijaki, če jih več skupaj pride, marsiktero burko napravijo, je tudi vsakemu znano, kdor je imel kedaj kaj opraviti ž njimi.

Slušatelji višjih šol so se zabavljali po svoje, manjši učenci pa so se igrali pred cerkvo lopte (Ball). Jaz se vležem v družtvu nekterih tovaršev pod košato lipo na zeleno trato. Govorili smo o tem in onem; Horvat je hvalil čez mero svoj narod, Slavonec mu je kljuboval ter je z vso silo Slavonce povzdigoval čez Horvate, kakor da bi Slavonci ne bili s Horvatom edinega plemena; Madjar se je obema posmehoval, Slovenec pa je moral poterpežljivo poslušati pesmico:

Oj, oj! Kranjac moj!
Svaki Horvat gospon tvoj!

Ko tako ležimo in se smejamo prav iz duše, zaslišimo naenkrat vojaško bobnanje. Ko bi si zmislil, skočimo kviško ter se ogledujemo okoli, od kod da mašírajo vojaki, al nič nismo mogli zapaziti. Mladež pa, ki se je loptala pred cerkvo, pusti lopto in igro, pa ajde v turn. Rivali so se dečki eden drugega, da je bila še hujša gnječa med njimi, kakor med Francozi in Angleži pred Sebastopoljem. Kmalo so nekteri v turnu in bobnanje preneha. Gremo tudi mi bliže gledat komedijo, in komaj pridemo do cerkvenih vrat, smuk! skoči precej velik fant vèn z bobnom v rokah, cela armada pa za njim in beži trikrat okoli cerkve! Ta obhod bi bil terpel gotovo še delj časa, ko bi ne bil pritekel mežnar, ki je vzel bobnarju boben in je razkropil celo družtvo. Milo so dijaki gledali za zvonikarjem, ki je ponosno stopal z bobnom na rami po stopnicah v turn; ko so pa vidili, da jim ne privoši bobna, so se šli sopet loptat, jaz pa sem zvedil od tovaršev, kaj pomeni boben pri cerkvi.

Na Horvatskem, navlastito pa po Zagorji, je vojaško bobnanje pri cerkvenih shodih in procesijah „conditio sine qua non“. Stara navada, stara postava; seljak (kmet) bi je ne opustil, ako bi mu kdo tudi glavo obelil. Kdor je bil kedaj na Bistrem ali pri kteri drugi romarski cerkvi na Horvatskem, je vidil in slišal kako je. Ako se kje obhaja svetkovina, pridejo iz sosednih far tako zvani križarji, ki nosijo seboj križ in zastave; pred njimi pa jo maha bobnar, ki tolče in ropoče neprestano z vso silo po siromašnem bobnu, da človeku vse skozi ušesa leti. Pri cerkvi še le začne pravo ropotanje, kadar se kakih petnajst sosednih bobnarjev složi v kor, da se razlega njih lópanje dalječ čez hribe čez plan.

V zagrebškem „katoličkem listu“ (št. 21. l. 1858) graja neki dopisnik iz Zagorja bobnanje pri procesijah, in svetuje, naj bi se odpravil boben iz cerkve. Naj podam tukaj le odlomek omenjenega dopisa v izvirni besedi; mislim, da ne bo nikoga nadlegoval jezik naših južnih bratov, tem manje, ker je razumljiv vsakemu Slovencu, ki je le nekoliko pogledal čez prag svoje koče. Med drugim piše gosp. dopisnik iz Zagorja tako-le:

„Po svršenoj službi božjoj dobiju križari od mjestnoga župnika uslied stare pogodbe ili samo običaja koju čašu vina za trud. Kada je svaki svoju pristojbu potrošio, malo mu krv uzkipila, i, štono rieč, grlo se razdražilo, zato ciela ova družba otidje u mjestnu krčmu, da tamo nadopuni ono što jošte manjka, pa onda tek ovi momci ponapiti pojdu u crkvu po svoje zastave, propelo i bubanj, da sve opet kući odnesu. Sada, da ti je vidjeti, čuo bi štropot i lupu bubnja, kakove valjda jošte čuo nisi: čitavim putem k domu se nemilice buba i lupa u bubanj. Ali put je do kuće dalek, dan je vruć, naši križari hoće od žedje da poginu; šta dakle? Oni ni pet ni šest, već došavši do prve krćme naslone zastave na krov, propelo na ulična vrata licem prama putu, bubanj do njega a družba u kuću, pa pij dok se može i nemože. Dok se vesela momčad vinskom kaplicom kriepi, dogodi se mnogo putah, da ili vjetar puhne, ili da dojde kruleć štetinasta koja životinja, pa provali ili razpelo ili barjak, što sve ostane ležat, dok se naši križari dignu i nesigurnih nogah dalje svoj put nastave, u sumrak onda s kakovim maršom i punom glavom u svoje župno mjesto i crkvu unidju, te tako dan i svoj posao dovrše. — Neka nitko ne misli, da je to pretjerano, ili da se to samo kadšto dogadja; to biva obično s malo kojom iznimkom, jer je to stara navada, koja je u Zagorju već od davna mah preotela.“

Mislim, da ni te navade med slovenskim ljudstvom; če bi pa vendar utegnila v kakošnem kotu biti, le v kraj ž njo! Vojaško bobnanje gotovo ne služi niti Bogu na slavo niti ljudstvu v korist! Horvatom pa se to nikakor ne sme oponašati, in nihče se jim ne bo rugal, kdor vé, da je navada železna srajca. Težko se bo dalo bobnanje iz cerkev odpraviti, ker je že preveč ukoreninjeno in ker kmet misli, da nima polne vrednosti procesija brez bobnanja.

Sedaj vem, zakaj je štajerski kmet ženo dražil s horvatskim bobnom, in mislim tako-le: Kdor ima hudo ženo, naj ji kupi boben; ako ji ne bo kaj po volji, naj klopoče po bobnu, samo, da ji bo jezik miren.

A. K. Cestnikov.

Kratkočasnice.

* „Lej, lej! saj bo vendar le res, kar tisti prokleti modrijani terdijo, kterim, če sem prav slišal, „zvezdarji“ pravijo, da sonce stojí, zemlja pa se suče in okoli sonca verti“ — momlja sam sebi neki pijanec, ko se vès vertoglav iz gostivnice domú opotéka — „saj človek res komaj stojí; tako hitro se ta salabolska zemlja danes vertí!“

* Neki prekanjen jud, ki je rad po grajšinah beračil, pa ga v grad nekega grofa niso pustili, naroča grajšinskemu vratarju, naj le gospodu grofu pové, da sam Bogov svak (Schwager) bi rad ž njim govoril. Radoveden norca poznati, ki s takimi besedami Bogajme prosi, dovoli grof, naj jud le pride. Ko pride, ga vpraša: kaj da blodi? Jud mirno odgovorí: „Res je, milostljivi gospod, kar sem rekel, čisto res; moj tast (Schwiegervater) je imel dve hčeri: eno sem jez vzel pred tremi leti, eno pa lani Bog. Recite, ali si po tem takem nisva z Bogom svaka?“ — Grof se smeja šegavemu judu in mu daruje novec.

Dopisi.

Iz Ormuža na Štaj. 12. marca. Železnica je tako dodelana, da že šine polagajo; le mostovi se imajo še dogotoviti, kar pa se bo berž dognalo, ker so vsi, razun podstavb, iz litega železa, samo položiti in zvezati ga treba, potem pa bo že hlapon, kakor se pripoveduje, najpozneje do avgusta svojo paro vlekel, in tako resnično ubogim konjičkom mir in pokoj dodelil; zakaj na vprašanje vozača s serpom železnih šin: kaj peljate? je odgovor: „mir si peljam“. — Delavcov je še veliko tù iz raznih krajev: iz Českega, Dalmacije, Karlovca, Italije in Nemčije. Poslopja na kolodvoru še manjka. Nekega omoženega Karlovčana

sem prašal, koliko da služi na dan, in mi je rekel, da služi 45 kr. sreb. Pa vendar ste nekteri tako slabo obločeni! — mu očitujem, „a gospon plebanuš!“ mi odkaže, „tega je vino krivo — nobenemu noče v goltu ostati.“ — Dravo so za 6 in še več sežnjev od brega zasuli poleg Ormuža. Prekoredna prijetna zima jim je prav dobro ustregla. Bergovec že ima listje; mnogi so že februarja v goricah kopati začeli. Vina je še dosti prav dobrega, tudi kup je prav dober; po 50, 60 in 70 zlatov pretočenega vina se dobi dovelj. Pokušal sem uni dan že pretočeno naravno po snegu spravljeno in sprešano humsko vino — sladko je kot samotok; dvomim, da bi se počasi pokvarilo. — Ob enim še priobčujem, kako zasajam rozge. Večji del vinorejcov zasadi odrezane rozge v posebno gredo in jih pusti do tretjega leta rasti, v tretjem jih pa presadijo v gole kraje vinograde, kjer sopet do tretjega leta rastejo, preden se morejo pogrubati in stalni tersi postati, ter tako najmanj 2 leti zgubijo, preden dobrega tersa in sadú pričakajo. Jaz pa, ako je jesen prikladna, če ne, pa spomladi, dam rozge boljših sort v rečine vinograda naravnost zasaditi; nekteri že drugo leto tako močni zrastejo, da jih vincar lahko v jeseni pogruba, in tako imam že tretje leto stalen, dober in rodoviten ters; se vé, da mora zemlja dobra, vincar priden, lastnik pa pravičen biti. Jančar.

Iz Ljubljane. V poslednjem zboru mestnega odbora je bil gospod Maks Gajdić, dosedaj kontrolor pri mestni dnarnici, za mestnega dnarničarja (kasirja) izvoljen; njegovo dosedanje mesto bo nastopil gosp. Vencelj Denkel. — Tudi letos je mestni magistrat že poprej oddal potrebno število rekrutov, po tem takem je tedaj tudi letošnja rekrutirenga za mesto srečno odpravljena. Pa že tudi za prihodnjo rekrutirengo, ktera, ako ne bode vojske, bo še le drugo leto, je magistrat dosihmal na mestno rajtengo izročil armadi že nekoliko rekrutov. — Čudne, pa zlo sitne prikazni moramo omeniti, ktero zapazujemo že več tednov na mestnih tergih pa tudi v špecarijskih štacunah, kjer gré kupčija le bolj na drobno. In kakošna prikazen je to? — Da zmanjkuje srebernih dvojač, kterih je bilo še pred kratkem obilo med ljudstvom. Kam so prešle, ne vemo za gotovo; to pa je gotovo, da marsiktera kuharca na tergu ali v štacuni ni mogla kupiti, česar je potrebovala, ker ji bankovca nismo mogli menjati. Ker je to dostikrat huda zadrega v navadnem življenji, če potrebnega drobiža manjka, se pač nadjamo, da naša sl. kupčijska zbornica ne bo te zadrege v nemar pustila, ampak jo bo naznanila dotični višji oblasti, ako bi utegnile morebiti sreberne dvojače še bolj zginovati, da si kakor koli v okom pride tej zadregi, pa tudi tistim na pete stopi, kteri te šestice višje cenijo kakor po 10 novih krajc., kakor jih je postava določila. — Truplo knezinje Windischgrätzove, ktera je pustni teden v Benetkah nagle smerti umerla, bodo pokopali v raki v Bogenspergu na Krajnskem.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Še zmiraj se nič gotovega ne vé, ali bo mir ali bo vojska; saj pretekli teden se ni nič zgodilo, da bi jeziček na politični vagi bolj omahnil na eno ali drugo stran. Kakor pred, stojimo tedaj tudi še danes; vendar nekako potihnil je vojskini hrup in šum, čeravno nobeden ne vé: zakaj? Pa kaj bomo vpraševali o današnjih homatijah po tem „zakaj?“ ker še nobeden ne vé: zakaj ima vojska biti? Ker v svojem premišljevanji ne lovimo radi praznih besed, ampak se le deržimo tega, kar se tù in tam godí, nimamo tedaj danes nič druzega povedati, kakor sledeče reči. Sardinska vlada je sedaj tudi svojo reservo k armadi poklicala, in tako šteje v vsem skupaj 150,000 vojakov za vojsko pripravljenih; to število ni sicer obilo samo po sebi, vendar je veliko, ako pomislimo, da sardinsko kraljestvo šteje le 5 milijonov prebivavcov. Da ta armada, naduševana za vojsko od vseh strani, že na vso moč hrepení po vojski in da je bo nazadnje celó nemogoče berzdati, da bi na vrat na nos ne sprožila kakošnega nepokoja, je lahko zapopasti. Zatega voljo je že iz Pariza došel sardinski vladi opomín, naj železa preveč ne beli. Ker se sardinska vlada priduša, da ona ne bo vojske začela, ampak se le branila, če jo avstrijanska vlada začne, — in ker tudi francozka vlada zagotovlja, da bode le sardinski armadi pomagala, ako jo avstrijanska napade, avstrijanska armada pa tega sama po sebi storila ne bo, — tedaj utegnejo Sardinci in Francozi devet let čakati, preden bojo zagrabili za meč. Ker pa po vojski hrepené, pravijo, da bi se utegnila ta tako-le sprožiti: Kakošna prekucijna stranka začne nalašč punt v Modeni ali Parmi; po zvezi od leta 1815 mora avstrijanska vlada tema deželama v zadregi pomagati; avstrijanska armada jima hiti res na pomoč — in lejte! v tem hipu bojo Sardinci zavpili, da je avstrijanska armada napadla Laško. Zoper to natolcovanje se sicer vzdiguje francozki časnik „La Presse“, — pa vendar morebiti ni popolnoma prazno. Še ene druge važne prigodbe moramo omeniti, namreč da se je 15. t. m. vradni francozki časnik „Moniteur“ spet oglasil, pa vse drugač je govoril kakor 5. dan t. m. Tabart ni besedice zinil od miroljubja Napoleonovega; vse njegovo govorjenje je posebno nemškim deželam namenjeno, ktere hoče potolažiti, češ, da so se preveč prestrašile, da njim nič žalega noče Francoz, kteri jih le ljubi kot najbolji prijatelj. Ko jim je „Moniteur“ tako pokazal gladko stran francozkega kožuha, jim pa ob enem tudi kaže kosmato stran ter pravi: „Al gorjé vam, ako zdražite na vojsko pripravljenega leva!“ Da s takimi besedami „Moniteur“ ravno dosti rožic ni posadil po Nemškem, razodevajo že serditi glasi nemških časnikov.

— C. k. dnarstveno ministerstvo je dogovorno s c. k. ministerstvoma notranjih zadev in kupčijstva, potem z vojaško osrednjo pisarnico Njih Veličanstva in najvišje policijske oblasti, prepovedalo izvožnjo, vvožnjo in prevožnjo, orožja vsake verste, streliva, solitarja, žvepla in svinca čez mejo ob tujih italijanskih deržavah, ob Švajci in ob morju.

— Pisemske marke po 3 krajcarje ne bodo prihodnje več černe, temuč zelene, marke za časnike pa bledovijolične namesti višnjeve. Dokler je omenjenih mark še kaj, se smejo rabiti za pisma in časnike.

— Angležki poslanec lord Cowley je živel na Dunaji res kakor navadno bogati Angleži živijo. Plačal je v najdražeji gostivnici „Hotel Munsch“ za se, za svojo ženo in otroke in za ostalo družino vsaki dan 400 gold.

— 15. t. m. je terčil pri Mitterndorfu na zgornem Štajarskem vozovlak, ki je vojake peljal, z drugim praznim, tako da je bilo več vojakov poškodovanih. Vodnika vozovlaka, kteri je bil s svojo nemarnostjo te nesreče kriv, so zaperli.

— Te dni so pripeljali na Dunaj 620 centov srebra iz Angležkega.

Iz Ogerskega. 11. t. m. je pogorelo c. kr. založišče hrane za vojake v Debrečinu; škode je za 40 do 50 tavžent gold.

Iz Galicije. V Radzehovu v zločovskem okrožju je bila 6. t. m. strašna nevihta z bliskanjem, gromenjem in točo. Trešilo je v nek hlev, v kterem je vsa živina poginila.

Iz Serbije. Rajević prevzame ministerstvo notranjih zadev. Serbi, ako je časnikom verjeti, niso nič kaj dovoljni z Miloševim vladanjem in pravijo, da je za dvajset let zaostal v vladanju, kakoršnega je treba današnje dni, in si želijo njegovega sina Mihaela za kneza.

— 12. t. m. je izročil avstrijanski general-konzul v Belem gradu knezu Milošu, kteri je ta dan svoj rojstni

dan obhajal, pismo avstrijanskega cesarja, ktero je prav prijazno pisano.

Iz Rusije. Tudi ruska vlada je prepovedala, iz Rusije in Poljskega v druge evropejske dežele kónj prodajati.

Iz Nemškega. Iz Berolina. V deržavnem zboru je govoril minister unanjih zadev, baron Schleinitz, o sedanjih političnih zadevah 9. t. m. tako-le: „Pruski deržavni zbor je doslej samo pričakoval, kaj se bo zgodilo; zavoljo tega zasluži vladno zahvalo. Zdaj je pa prišel čas, da govorimo. Skerb zavoljo vojske ne izvira iz posamnih, ojstro izrazenih zadev, ampak iz globocega razpora med posamnimi deržavami. Pruska vlada je zdajci spoznala, kaj ji je storiti, namreč se potegovati, da obstoječe pogodbe ostanejo in se mir ohrani. V tem prizadevanji ima Prusija angležko vlado za tovaršico, s ktero živi v iskrenem prijatelstvu, in upanje, da bo to prizadevanje uspešno, prihaja poslednje dni čedalje večje. Pruska vlada se ravno tako zavéda, ktere dolžnosti ima kot evropska velika vlada, kakor tudi nikolj ne bo pozabila svojega domoljubnega namena. Vselej se bo z vso močjo potegovala za národne zadeve, pravico, samostojnost in čast Nemčije. V tej politiki se čuti vlada ojačeno, ker sta narod in narodni zbor složna, in krepko in mirno pričakuje prihodnih prigodb.“ — Od Avstrije minister v tem govoru ni besedice čerhnil.

— Grof parižki, najstareji unuk bivšega francozkega kralja Ludovika Filipa, je imel namen, v prusko armado stopiti, pa pruska vlada mu ni dala privoljenja za to.

— Zlo so se nadjali o kerševanju novorojenega kraljiča, da bo vlada političnim jetnikom pomilostenje naklonila; pa to se ni in se menda ne bo zgodilo.

— Iz Badenskega. Ministerstvu za vojaštvo je 1 milijon goldinarjev za armado privoljenih, da se za vojsko pripravi.

Iz Švajce. Napoleon je neki od Švajce zahteval, mu pripustiti, da pojde 60,000 Francozov čez vališki kanton v 6 dneh na Piemontežko. Ako je ta govorica resnična, potem z Bogom švajcarska neutralnost!

Iz Italije. Iz Piemonta. „Staffetta“ pravi, da je po njenem mnenju doslej 6000 prostovoljcov v armado stopilo; „Gaz. del Popolo“ pa piše, da jih je le 2300 mož. Francozki časniki terdijo, da se je dosihmal že čez 35,000 Lahov iz druzih dežel v Turinu snidilo, kteri pričakujejo vojske.

— Govorí se močno, da se bo vlada iz Turina preselila v Genovo, kjer je več varnosti za-njo.

— Sardinski vladi dé, kakor je brati, kaj dobro simpatija in ponujanje mož v njeno službo, kteri ji res dobro hočejo in ne porajta na to, kakošno je bilo njih življenje prejšne čase. Ona pa je terdno sklenila, se s tistimi nepoboljšljivimi možmi ne pečati, kteri ne morejo druzega nič storiti, kakor s homatijami strank národno reč spodkopavati. Tako piše vradni sardinski časnik „Gazz. piemonteze“.

— Iz Rima. Cela papeževa armada šteje 16,977 vojakov. Papež ima tedaj le majhno armadico in lahko je mogoče, da se prekucija začne, kadar bodo zapustili Avstrijanci in Francozi njegovo deželo. Iz Dunaja je prišel nadvojvoda Rajnar v Rim; poslan menda je do papeža, da se pogodi zavoljo odhoda cesarskih vojakov iz Rimskega. V Parizu pa neki nimajo še nič kaj volje, Francoze iz Rimskega poklicati; kaže se temveč, da namerjajo še le več vojakov tjè poslati.

— Iz Rima. Sveti Oče so rekli 12. t. m. v konsistoriju, da niso tirjali, da bi šli Francozi in Avstrijanci koj iz rimskih dežel. Nasvetovali so le to in sicer zgolj zavoljo tega, da bi se perve dve katoljške oblasti v Njih deželah ne začele vojskovati. Sedaj pa izročé sv. Oče vse božji previdnosti in ukazali so očitne molitve za ohranjenje mirú. Najnovejše novine iz Rima pa pišejo, da je bilo 11. t. m. francozkemu poslancu v Rimu papeževo pismo poslano, v kterem sv. Oče tirjajo, naj francozka vlada berž ko more odpravi svoje vojake iz Rimskega.

— Iz Neapolitanskega. Kralju so mogli stegno prerezati in bolezin še ni nič odjenjala; bojé se, da bi snet ne pritisnil in življenje kraljevo v nevarnost prišlo. Zavoljo tega je zapovedal neapolitanski véliki škof in kardinal, naj se v cerkvah očitno moli za ohranjenje kraljevega življenja.

Iz Francozkega. V nekem te dni izdanem spisu, ki se imenuje „L' Empereur et le prince Napoleon“ je brati, da je podal minister notranjih zadev cesarju odgovore 86 okrajnih glavarjev na vprašanje, kako in kaj misli ljudstvo od vojske. Med temi so samo 3 glavarji, kteri so odgovorili, da je ljudstvo za vojsko, vsih druzih 83 je zoper njo. Cesar se pač ni nadjal kaj tacega iz svoje dežele zvediti.

— Dobro podučeni možje pravijo, da je rekla ruska vlada v Parizu, da naj se obderžé pogodbe, ktere je sklenila avstrijanska vlada z nekterimi italijanskimi deržavami; tedaj ni pričakovati, da bi Rusi potegnili s Francozom, ako iz tega vzroka na Laškem vojsko začne.

— „Indep. belge“ piše 18. t. m.: Avstrija dovoli, da se snide evropejsk kongres na podlagi pogodb leta 1815. Da se na piemontežki meji kake zabavlije ne začnejo, za to je poskerbljeno“. — Gledé Moldave in Valahije piše omenjeni časnik, da so se Avstrija, Prusija in Anglija v tem zedinile, da ima volitev polkovnika Kuza veljavna ostati, dasiravno je zoper parižki sklep od 19. avgusta 1858. Turška vlada se je tej osnovi zoperstavila.

— „N. Pr. Ztg.“ piše iz Pariza: V Parizu govoré, da so že več let princu Napoleonu princeznjo Klotildo snubili. Cesar Napoleon je obljubil Sardincu, da mu bo pomagal v vojski z Avstrijo. Malo pred poroko, in da bi se zakon ne razbil, je sklenil Napoleon še celó skrivno pogodbo s sardinskim kraljem, v kteri mu je obljubil pomoči, ne le, če bi se ga Avstrijani lotili, temuč tudi, kadar bi pripravno priložnost za vojsko našel. Po poroki in ko je Napoleon vidil, da ima Evropa tudi še svojo voljo, je rekel sardinskemu kralju, da gré njemu samemu razločiti, ali je kaka pripravna priložnost za vojsko ali je ni.

— Sliši se, da zberajo Francozi armado v okrajih ob Rajnu.

Iz Angležkega. Angležka vlada je opominjala sardinsko zavoljo sprejemanja avstrijanskih begúnov v svojo armado in ji dobro zaterdila, naj ne razžaljuje avstrijanske vlade, ker je to miru Evrope nevarno.

— Gotovo je, da je Mazzini iz Londona zginil.

— Neapolitanske izgnance so v Londonu sprejeli skoraj kakor brate. Dnarjev naberajo za nje v znamenje usmiljenja angležkega ljudstva z njih terpljenjem, ktero so mogli toliko let v ječi prestajati.

Iz Valahije. Napoleon je obljubil knezu 18 oficirjev poslati, da bodo armado vadili in urili; daroval je tudi moldavski in valaški armadi vsaki po 4000 pušk.

Iz Azije. Iz Japanskega. V glavnem mestu Jeddo morí kolera ljudí tako silno, da jih je nek v enem samem mesecu 150 tavžent za njo umerlo.

Iz Amerike. Pisma iz Novega Orleana pripovedujejo, da se je parobrod „Princess“ razpočil; 400 ljudí je bilo na njem; polovica teh je utonilo, ali se sožgalo, poparilo in sicer žalosten konec vzelo.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**